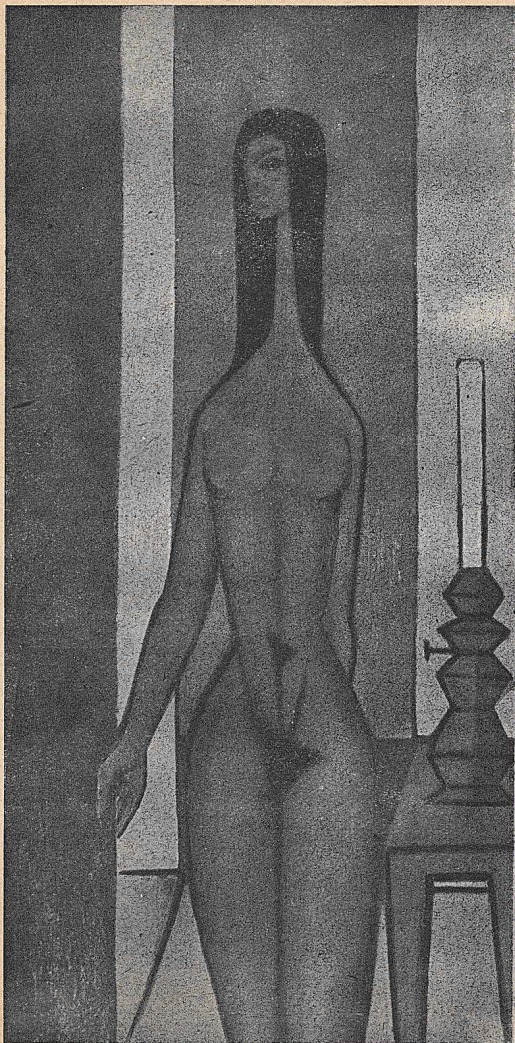

mladi francuski slikari u salonu slobodne umjetnosti

gerard lafaye

žena s lampom

filip supo

westwego

Čudan putnik bez prtljage
Ja nisam nikada napustio Pariz
moje sjećanje me nije napuštalo poput potplata
moje sjećanje me siljeđilo kao mali pas
bio sam rogatiči od onova
koji o ponoći svijetle na nebu
veoma je tručne
rekao sam sebi sasvim tiho i sasvim ozbiljno
veoma sam žedan ja sam zaista veoma žedan
imam samo kešir
ključ polja ključ snova
otac uspomena
ali večeras sam u ovom gradu
iza svakog stabla na avenijama
jedna uspomena vrebá po prolazak
To si ti moj stari Pariz
tvoji spomenici su kilometarski medjaši moga umora
prepoznajem tvoje oblake
koji zapinju za dimnjake
da mi kažu zbogom ili dobar dan
o fosforescentna noći
volim te kao što se voli slon
svi tvoji krikovi su za mene krikovi nježnosti
ja sam kao Aladin u vrtu
gdje je bila zapaljena magična svjetiljka
ja ništa ne tražim
ja sam ovdje
sjedim na terasi neke kafane
i smijem se svim svojim zubima
misleći na svoja prekrasna putovanja
želio sam ići u New York ili Buenos Aires
upoznati snijeg Moskve
otputovati jedne večeri na palubi nekog parobroda
za Madagaskar ili Sangaj
ploviti uz Mississippi
bio sam u Barbizonu
ponovo sam čitao putovaja kapetana Cooka
ležao sam na elastičnoj mahovini
pisao poeme u šumskoj travi
ubirući riječi koje su visjele sa grana
malena željeznica podsjećala me na Transkanadsku
i večeras se smijem zato jer sam ovdje.

S francuskog preveo Igor MANDIĆ

PHILIPPE SOUPAULT (1897), je pjesnik u najčišćem smislu riječi. Njegovu poeziju, oslobođenu svih natruha, blještavih boja, lažnog sjaja i utjecaja slikarstva, nemoguće je definirati, jer je ona čudna muzika i ključka kao svježji izvor.

Između „Pariške škole“, „Salona mladog slikarstva“ i još nekoliko živih afirmacija savremene francuske likovne umjetnosti, izabrao sam za ovaj osvrt SALON SLOBODNE UMJETNOSTI, ne zbog eventualno superiornije kvalitete njegovih eksponata, već zato što odbacujući svaku usmjerenost, a uzimajući kao kriterij isključivo kvalitetu djela (skoro zanatski shvaćeno), bez obzira kojoj umjetničkoj struji pripadalo, bez obzira na dob autora (iako mlađi prevladavaju), pruža mogućnost konfrontiranja, dakle stvaranja pogleda kroz presjek, što opet izaziva niz uopćenih asocijacija. Ukratko, susrećemo sve umjetničke tendencije koje proviru današnjim francuskim slikarstvom, kao i neumjetničke koje se provlače kao rudimenti prošlih vremena, od apsolutne apstrakcije do fotografskog realizma. Golemi raspon izražajnih metoda načas zbunjuje, čak i revolirira, osjetila se opiru brojci promjeni sasvim suprotnih vizuelnih utisaka na prelazu iz jedne prostorijske u drugu. Ipak, koliko god se naše senzacije bunile na usporedni dodir sa lijepim i ružnim, instinktivni proces kristaliziranja, u koji se, nesvjesno, upliću sve naše akvizicije, t. j. kroz leću individualnog temperamenta estetska fizionomija epohe, donosi i gotovo racionalno objašnjenje lijepog. Da se razumijemo: nemam namjeru da dikektorima i kustosima muzeja savjetujem unoženje ovakvih komparativnih elemenata, ali kad se radi o umjetnosti našeg vremena, umjetnosti u stadiju formiranja, životu, bliskosti, gdje je hladni estetizam, koliko bio lijep, nemomul i gdje se uz čisto estetske upliću idejne i brojne druge komponente, izložba gdje se gledaocu prepunata selekcioniranje, znači skoro stvaralački doživljaj. Doživljaj otkrivanja pravih vrijednosti. Bez ambicija da donosim konačne sudove, sigurno je da se ne nalaze ni na jednom ni na drugom polju. Da je realizam već prečuzan u to nitko obdaren minimalnom dozom umjetničkog senzibiliteta, ne sumnja. Radi se i o nesporazumu kad se pod modernim slikarstvom podrazumijeva čista apstrakcija. Doživljaj svoj apogej između dvajeta, danas u Francuskoj konstantno, vidljivo opada. U salonu o kojem pričam, od oko šestostotina izložaka francuskih slikara svih generacija i škola, dvadesetak čisti apstraktnih. A izraz „čisto apstraktni“ upotrebljavam zato što sam uvjeren da svi smjertovi koji su vodili prema apstrakciji nisu prošli bez traga, da su na svom putu, usprkos čestog pretjerivanja, otkrili neke izražajne metode i neka područja realnosti (i nadrealnosti) koja će savremenom slikarstvu izvanredno poslužiti za stvaranje sinteze realnog i apstraktnog (koje onda više nije čisto apstraktno), a to je i jedini način za cjelovito shvaćanje današnje slike svijeta.

Oživljujući načas zabacene estetske principe najzreliji umjetnici mladog francuskog slikarstva otvaraju jedan pogled u kojem oblici, boje i plohe imaju svoj vidljiv oslonac u prostoru, u konvencionalnim formama materije realnog svijeta. A taj se svijet može uvijek podmladiti samo ako se nadju, otkriju novi aspekti sa kojih će ga se promatrati, doživljavati i shvaćati. Aspekti su bezbrojni, oni se sami formiraju i okreću prema čovjeku u svakoj episi njegove povijesti. Treba

terijalnija zraka, a glava naslojena na ruku u pozi „mislioca“, zahvaćena općim ekvilibriranjem, formalno odgovara obloj vazi na stolu.

U „Zimi“ Marie-Claude Barthelemy stva je zimska svjetlost rastavljena na kubnu simplifikaciju širokih ploha sjetnih nijansa. To je zrak golih polja ledom izravnanih, uniformiranih krajina koje obavija jedini realni predmet — suho, samo po sebi stilizirano stablo, izgubljeno u svijetu bez obline.

Alfred Regner je za „Kraj operacije“ („Fin d'operation“) upotrebio originalnu metodu prozirne, geometrijske anatomske slike. Pored vanjskih kontura bijelih ogrtača nagnutih nad stolom, doživljavamo stilizirano i njihovom unutrašnju strukturu. Splet tkiva i niti u ružičastim tonovima, aludirajući na splet žila, živaca, izjednačuje operatore i operiranog prizvukom fine, pomalo gorke ironičnosti. — Toliko o grubi slikara koji su otišli najdalje u transformiranju i analitičnosti predmeta. Pokušaj da ih se smjesti u bilo koji od poznatih pravaca ili škola bio bi koliko akademizant toliko i jalov. Jac Adam rayonista? Da, ali tu je i realna osnovna forma. Lhotellier — analitički kubista? Da, ali tu je i kolorizam... i t. d. Jedna nova, punija forma sintezizma? Ostavimo na tome. Izraz je najrastegljiviji.

Interes za apstrakciju, ograničen uglavnom na fenomen sličnosti, lagano geometriziranje, sklono grafizmu, naglašavanje kvadratnih učinaka svjetlosti, prevladavanje sklonosti za konture nad detaljiziranjem — osnovne su značajke široke (i nimalo uniformne) struje u današnjem francuskom i italijanskom slikarstvu (Oeri, Rin). Ovdje stavljam najprije GERARDA LAFAYE-a. Možda zato, što se po dalekoj stvaralačkoj asocijaciji na Modiglianija izdvaja u posebnu kvalitetu. Njegova „Žena s lampom“ osvaja punom senzibilnom jednostavnošću. Zar ne vidite u njeznom izduženom tijelu lagani odraz estetike prokletog montparnashina? Da, manje rafinirano. Više u čvrstini, plastičnim impulsima. Ostro, geometrijsko naglašavanje karakterističnih oblika, oživljeno sa četiri svjetlosno-polihromne harmonije (četiri stupa boje u pozadini) spaja bit oblika sa bitom boje u vizuelnu sintezu osnovnih kvaliteta. Pierre Campain osunčao je „Gradić Španije“

(nastavak na 15 stranli)

jac adam

upadne zrake

Čovek u kožnom kaputiću prestade da govori; izvuče cigaretu i počne se lupati po džepovima tražeći šibice. Ne nadje i obrati se čoveku sa zmijom:

— Imate šibice?

— Upaljač — reče čovek sa zmijom; izvuče ogroman bronznai upaljač vlastite izrade i pripali.

Čovek u kožnoj bluzi pozdravi vojničku i ode.

— Inteligentan muškarac — reče jedna gospa. — Uopšte ne liči na šofera.

— Što ne potrhite za njim — reče čovek sa zmijom. — Daće vam se besplatno, sem ako se ne bude bojao da spava sa pokojnikom.

— Šta, gospodja veruje u zagrobni život — reče jedan mladić.

— Pozajmite mi onda dvadeset zlotā: vratitiću vam posle smrti. Žena ode. Idući ljuljala se širokim bedrima, noge je imala ravne i debele kao stubovi.

— Isuse — reče mladić — ala ona ima jezive noge.

— Kada sam bio balavac — reče neki starac i pogleda po okupljenima izbledele očima — ulevali su mi u glavu da su sve Poljkinje lepe. Ali i tu je iluzija šlag trefio.

— I šta je ostalo? — upita mladić.

— Tuš — reče starčić. — Svakodnevno se tuširam.

— I to je sve?

— Jasno. Ne mogu dvaput dnevno da uzimam tuš. Živim kao potstanar, a moja je gazdarica takva zolja, da bi joj čak i u paklu dali zasebnu sobu.

Starac se ishraknu i ode oslanjajući se na štap. Čovek što se sretao s pijaninom u „Gostionici kod Mornara“ u Bžeskoj reče čoveku sa zmijom:

— Ovaj pijani bio je nekada fini momak. Pre rata radio je na tramvajima, dizao tamno štrajk. Sakrivaao je ljude za vreme okupacije: imao je kod sebe ceo čopor Židova i potsmevao se Nemcima. I govorio je nama: „Kad dodje pobjeda, videćete kako ćemo živeti. Imaćemo svega, sto mu gromova, i nikad nam ničega neće usfaliti. Neće više biti sirotinje. Naplatićemo se za svu bedu koju smo u životu pretrpeli. Imaćemo da grejemo trbuhe: moramo samo čekati!“

— Ja znam šta je bilo dalje — reče niski muškarac sa utetoviranom zmijom. — Zatim je došla pobjeda. I trebalo se problijati za sve, raditi kao nikad u životu, stiskati zube i stezati opasač. Drugi su se nekako uzdizali, penjali se gore, a on zaostao pozadi. Možda je bio manje sposoban, možda je malo shvatio. I tada nije izdržao: počeo nešto drugo govoriti ženi noću, a drugo na javnosti. Zatim se počeo bojati.

— Da — reče poznanik pijanoga — zatim se počeo bojati. Bojao se da će najzad drugi otkriti kakav je on partijac ustvari. Nije razumeo partiju.

— Partijac — reče muškarac sa zmijom — koji svoje sumnje preživljuje izvan partije vrlo brzo se pretvara u gomilu smrdljivog izmeta. Imao je malo srce i malo nade. Malo je želeo: želju mu je zastupio strah kada je gledao kako se ljudi muče. Ima takvih koji misle da sve što se dešava u zemlji, dešava se i u njihovoj savesti i na račun njihove savesti. I ovaj je bio takav: imao je sličnu srce i zato tu leži oljoskan kao stara kurva na veliki četvrtak. Zatim su ga šornuli iz partije.

— Otkuda vi znate sve to? — zapita poznanik pijanoga.

— Sam sam podizao partisu legitimaciju da ga izbacimo — reče čovek sa zmijom. — Sreo sam ga jedno veče. Prikrpio mi se za ruku i veli: „Zasto sreća stanuje tako daleko? Kada ćemo mi stići donde? Ići ćemo, stiskati zube, dan će nam nekad izgledati kao noć, ali ako nekad stignemo, hoćemo li ikad imati snage da se osmehne? Ne: bićemo prosto đavolski umorni. Posle velikog naprezanja čak i uspeh izgleda kao košmarni san.“ „Uredu — kažem ja njemu onda — sutra je sastanak: ustani i kaži sve to. Kog đjavola da trpiš tu u sebi? Svi su vraški umorni, ali čutaji se ne sme. Čutanje nije zlato. Čutanje je odvratna laž. Čutanje je najodvratnija od svih laži.“ On me pogleda nekako žudno: nikad nisam video takav pogled. Nasmeja se glupo i reče: „Šta ti? Ja sam se samo našalio. Hteo sam samo da vidim jesi li dobar partijac. Jer nekako mi u zadnje vreme...“ Dadoh mu tada po njušci. Brisao je krv sa usana, čutao.

Čovek sa zmijom prestade da govori. Zasmaja se kratko i neprijatno.

— Šta se kog đjavola smeje? — upita pijančev poznanik.

— Jer znam — reče niski muškarac sa zmijom — znam da ću sve takve lafove videti jednom kao i njega. Dasa partijac koji ne ide kuda i njegova partija, mora da se pretvori u ovačvoga kao ovaj ovde. No, hoćemo li?

— Da — reče pijančev poznanik. Šta da stojim ovde? Ionako mi ništa nećemo pomoći.

Išli su ulicom. Prašnjavo drveće izgledalo je žalosno i ružno. Na uglu je mršav čovek u prljavoj platinenoj bluzi prodavao sladoled — onko njega se gurala gomila dece; sladoled se topio i curio im niz prste. Vikali su piskavim glasovima držeći u ispruženim rukama sitan novac.

— Jeste li ga stvarno poznavali? — upita pijančev poznanik iz „Gostionice kod Mornara“. — Meni se sve čini da lažete. Nemoćuje je da ga svi poznajemo.

Čovek sa zmijom zastade. Pogleda u onoga. Onaj reče:

— Sad tek vidim da imate strašno izrabljeno lice. Jesu li vas tukli kadgod?

— Tukli su.

— Davno?

— Izgleda mi kao da je bilo juče — reče čovek sa zmijom. — Osećam to kao sasvim sveže. Ali stvarno je bilo pre dvadeset godina. I takodje je bio trideseti april. I bilo je takodje tako strašno toplo da se nije moglo disati.

Gledali su se čutke. Jurili su tramvaj i kamioni, brzo su prolazili ljudi. Poznanik pijanog upita razdraženo:

— Pa dobro, jeste li ga poznavali ili niste?

Čovek sa zmijom podiže glavu i pogleda ga. Bilo je prazno, jasno i slepo: potsećalo je na oči mrtvaca.

— Znao sam mnogo ljudi — reče.

Podiže dalje. Poznanik pijanoga iz bara „Gostionica kod Mornara“ u Bžeskoj zviždao je, niski muškarac išao je čutke i nervozno pokretao ogromne vilice. U jednom trenutku zastade.

— Zaboravio sam, dovraga — reče gledajući nemirno u onoga.

— Moram se vratiti: žena mi rekla da svratim do tašte. To je na onoj strani.

— U redu — reče onaj. — Pričekao bih vas, ali ni ja takodje nemam vremena. U zdravlju — dodirnu prstom kačket i ode.

Kada već nestade iza ugla, niski muškarac se vrati do pijanoga. Naže se nad njim i s naprezanjem ga nabaci na sebe: pijani mu je spadao iz ruku kao bespomoćna vreća. Niski muškarac vukao ga je i govorio sa žaljenjem:

— Zašto si se ožderao? Zašto si se ožderao u samo podne?

S poljskog preveo Petar VUJČIĆ

tanja pajević

portret

niniva

Tražiš li među mrtvacima onog što gore uzvrća nježni podbradak? Tko će ga naći, dok se zmije oramo vračaju. Tko će ga naći, dok vatra gori ovdje pred vratima.

Ninivo, neka te svijetlo sunce hvati, jer eno odsječene ruke leže na trijemovima. Odsječene glave se nižu na prozorima.

Neka su blagoslovljeni tvoji pohodi među one, koji te ne ljubi, među one, koji su te izneverili, neka je blagoslovljen svaki tvoj pomor nad onima, koji ti nisu ništa skrivili!

Pogled uzvrćen tebi, preko ranica na kojima se ritaju divlji magarci, preko planina, u kojima riču ridji lavovi, preko smrdljivih voda u kojima lutaju leševi.

Štakore, a žene otkidaju noge mrtvoj dječi s naduvenim trbucima,

preko smrdljivih voda u kojima lutaju leševi, gradova, koji su ugaženi kao mravinjaci i šuma u noći spaljenih;

on nalazi iznad svega sporu vatru tvojih kula, koja plaši narode u pustinjama,

vidi sinove tvoje u uspravljenim reljefima, koji dave vitke lavice i otkidaju vratove velikim pticama,

one, koji gaze nogama dječicu i vade oči pobijedjenim ratnicima;

u tome građu žive repati lavovi s glavama asirskih mladića, koji se kourčaju, da budu što grublji ljubavnici i što finiji krvnici.

U tvojim dvoranama, kraj voća, koje se rasipa po podu, po blistavom kamenu, kraj svijeća koje mirišu, sklopljene ruke bluda se otvaraju i padaju;

glazba podsjeća na noć i smjer nekog puta. Tijela leže na svežeem cvijeću. Usta zvijećaju.

Kako je slasno lijevati krv. To stvara divno smirenje onome, koji se može odučiti. Koliki ubijaju, a nisu se odučili.

Ninivo, neka te žarke zvijezde hvale, što si sama i što si se odrekla samilosti;

ti se ne gadiš — ti ne sažaljevaš one, koji su osuđjeni, jer im je dah kušan — tvoje srce je tvrdo i ne izgriza se.

Zlatko TOMIČIĆ

III KONKURS „POLJA“ U ČAST DANA MLADOSTI

Redakcija lista za kulturu i umetnost „POLJA“ raspisuje konkurs za KRATKU PRIPOVETKU.

Konkurs se raspisuje uz materijalnu podršku Pokrajinskog komiteta Narodne omladine Srbije za Vojevodu sa sledećim nagradama:

PRVA NAGRADA: 25000 dinara

DRUGA NAGRADA: 15000 dinara

TREĆA NAGRADA: 10000 dinara

Konkurs je anoniman. Radove treba dostaviti u dva kucana primerka bez šifre. Autorstvo će se dokazivati uporedjivanjem primerka sa konkursu i jednog primerka autora.

Dužina pripovetke: do 6 kucanih strana sa proredom. Primanje radova zaključuje se sa 15. majem 1959. godine.

Radove treba slati na adresu: Redakcija „POLJA“, Novi Sad, Maksima Gorkog 20/1.

Rezultat konkursa biće objavljen u „MLADOSTI“ i „POLJIMA“.

Ziri konkursa: Redakcija lista za kulturu i umetnost „Polja“.

probodem žutog mlaza svetlosti, koja u uskoj ulici stvara igru obojenih refleksa, ožuljva usnule razine zidova, rastvarajući ih snagom svoje topline. „Ciganin“ Faustino-Lafeta crpe snagu učinka iz oštre, linearne kvadratičnosti a „Paysage Montoreau“ Jacquesa Dolla stvara istim metodom izvanrednu atmosferu sela pred kišu, kad u olujnom poluraku konture obavijenih uniformiranih kuća režu zrak čestim obrisima, jedinim statičkim elementom.

Suprotan po odricanju svake analitičnosti i grafiziranja, izveden u slobodnim zamasma boje, bliz ekspresionizmu je „Prorok“ Suzane Simon. Odnos goleme konture prorokove glave prema sitnim, grupiranim glavama pučaka, podsjetio me na izražajne metode početaka umjetnosti naše civilizacije (na pr. egipatske) gdje se jednom vanjskom, fizičkom disproporcijom naglašava razlika u značaju i vrijednosti. Vraćanje izvorima je ovdje idejno, za razliku od formalnog, figuralnog vraćanja „naivnih“.

Konačno, dolazimo i do vjernih poštovalaca forme. Da, pozivaju se na Cézannea, Sigurno, ali... prostor djelovanja se ne izbežno sužava, ritam usporava, umjetnost dolazi na granicu zanata a rezultat su većinom slike za dekorativno ukrašavanje malo-građanskog interieura, usporod sa obiteljskim fotografijama. Bez stila, bez ideje, bez vremena. Od rijetkih, koji su uspjeli prevazići skučenost metode i na terenu čiste figuracije ostvariti živa i originalna djela, spomenuti ću Paula Kerouedana i Rogera Vandembulckea. Obojicu zahvaljujući smionoj upotrebi kolorističkih elemenata. Kod KEROUEDANA su to („Štrajk u Bretagni“) žarki kontrasti žute dominantne atmosfere sa tamno-smedje-crntim tjelelima ladja. Njihova napuštena tijela leže na plitaku, izvedenom tehnikom širokih, glatkih ploha boje koje se uljevaju jedna u drugu. A bitno je to da se sa držaj, tako realan, gubi, da preputi mjesto očaravajućoj impresiji boje i odraza. Još jači, još divljiji su koloristički kontrasti olujnog ambijenta sred kojeg leži stalna kolna kućica („La roulotte“) VANDENBULCKEA. Neposredni dodir sasvim suprotnih spektralnih vrijednosti toliko je oštar, toliko značajan da bih skoro posegnuo sa izrazom: orfizam prenesen na figuraciju.

Ne želim tridesetogodišnjem Bernardu Buffetu pridavati značaj osnivatelja jednog pravca ili škole. Samo radi bolje ilustracije povezati ću s njegovim imenom grupu slikara u kojoj dominiraju suhe, gole, raščlape vertikalne, simbolizirajući praznoću osjećaja jedne generacije, formirane u ratnom i neposredno poslijeratnom periodu. Ali dok kod Buffeta grafizam prijete da predje u maniru, slikari koje mu, sasvim proizvoljno, pridružujem, zadržavaju osnovnu komponentu, obogaćujući stil novim elementima. To je kod Constanta Baraquea („Moja soba“) prenošenje vertikalne više u unutrašnju fakturu predmeta, u ritam unutrašnjih strukturalnih niti; kod Jean Le Dalla („kompozicija“, na kojoj čak potpis nalikuju kao bliznac na Buffetov) življa koloristička paleta, od Buffeta izgleda zauvijek određena, ugodno svježa i lijepa.

Još par riječi. O grupi „naivnih“. Even, Jules Henry, Bryu zaslužuju više pažnje i više prostora. Ali taj smjer je našoj publici dobro poznat. A sad sam uvjeren da se naši „naivni“ nalaze u najmanju ruku na istom umjetničkom nivou sa francuskom braćom.

Pariz, februara 1959.

Petar SELEM

REDAKCIJA OVOG BROJA ZAKLJUČENA JE 18 MARTA 1959. GODINE.